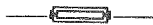

**Падарунак
Беларускаму
Жаўнеру.**

**Выданьне Беларускай
Вайскавай Камісіі.**

Друкарня Інвалідаў
Менск
1920.

БЕЛАРУСКІ НАРОДЗЕ!

Шмат вякоў Ты у чужацкай няволі, шмат крыўды і зьдзеку перанес Ты многапакутны народ. Чужыныцы правілі на тваёй зямлі, а Ты, гаспадар нашай Бацькаўшчыны, быў парабкам.

Чыя нага не таптала Тваіх ніваў, чыя рука не руйнавала Тваіх хат! А Ты моўчкі зносіў крыўды, цярпліва чакаў лепшых дзён.

Летнія дні пачаліся: наш прыяцель — Начальнік Польскай Рэспублікі — Язэп Пілсудзкі — даў згоду прадстаўніком Тваім, каторыя у імені Тваім, Беларускі Народзе, працуюць на супольную нашу карысьць, — згоду на фарманьне аружнай сілы — **Беларускага Народнага Войска.**

З вялікай радасьцю пасылаем Вам — браты аб гэтым вестку.

Мы калісьці былі слаўным народам. Мелі сваю слаўную Дзяржаву — Гаспадарство. Увесь сьвет аб нас ведаў! Нашыя землі былі вольнымі і незалежнымі. Мы былі гаспадарамі на сваёй зямлі.

Волю, свабоду, незалежнасьць непадзельнасьць нашай Бацькаўшчыны — **Беларусі** мы можам зрабіць сягоньня — аружнай сілай нашых сыноў, нашых братоў, любячых сваю родную зямельку.

Ворагі нашы бальшавікі — маскоўцы і маскоўскія гэнэралы —

Дэнікіны націскаюць на нашу зямельку: яны хочуць завясыць у нашым краі свае маскоўскія парадкі.

Бойцеся браты-беларусы гэтых парадкаў!

Зьдзек і няволю прынясуць яны нам.

Толькі тады, калі мы самі парупімся аб сваёй долі, толькі тады, калі з аружжам у руках мы абаронім сваю Бацькаўшчыну ад чужынцаў, тады толькі мы можам пабудаваць свае лепшае сьветлае жыцьцё.

Нашыя месцы Магілеў, Вітэбск і Смаленск да гэтага часу знаходзяцца у чужацкай няволі.

Трэба вызваліць іх!

Трэба выгнаць нашых заклятых ворагаў з нашай зямлі!

Нашая Маці-Беларусь павінна быць **Вольнай, Непадзельнай і Незалежнай!** Браты Беларусы! Хто можа з вас трымаць стрэльбу ў руках — станавіцеся ў рады нашага **Беларускага Народнага Войска** для абароны нашай Бацькаўшчыны!

Моладзь наша краса і надзея!

Завем цябе у беларускае войско!

Бацькаўшчына наша заве сваіх вярных сыноў.

БЕЛАРУСКАЯ ВАЙСКОВАЯ КАМІСІЯ.

Мы доўга цярпелі—цярпець больш ня можам!

Няхай жыве Беларускае войско.

Самай вялізарнай прайвай помачы Польшчы у справе адбудовы беларускай дзяржаўнасці ёсць ніжэй паданы дэкрэт Начальніка Польскай Дзяржавы аб формаванні беларускага войска:

„Узяўшы пад увагу дэкларацыю Беларускай Рады Віленшчыны і Горадзеншчыны ў справе формавання беларускага войска над глеўным польскім камандаваннем дзеля барацьбы з усходнім захватнікам, якая пададзена мне 28 ліпня г. г., а таксама падобныя да гэтага заявы Менскіх Беларускіх грамадзянскіх арганізацыяў, спайнію гэту просьбу і загадываю формаваньне беларускіх аддзелаў на гэтакіх асновах:

Беларускія аддзелы фармуюцца з ахвотнікаў. Дзеля гэтага ў кожным вярбунковым бюро на абшары Беларускіх зямель будзе адзін камісар, або афіцэр і адзін пісар—беларусы.

Палкоўніка Г. Канапацкага, запрапанаванага мне Беларускай Вайскавай Камісіяй, назначаю камандзірам беларускага войска.

Месцом фармавання беларускага войска назначаю Слонім.

Дзеля арганізацыйнай і прыгатаваўчай работы назначаю Беларускую Вайсковую Камісію, якая ў паразумьні і Камісарыятам Усходніх Зямель і D. O. G. будзе арганізаваць беларускае войско:

1) даючы адпаведныя наказы палк. Канапацкаму і

2) утвараючы адпаведныя падкамісіі.

У склад Камісіі уваходзяць: палк. Канапацкі, п. Рак-Міхайлоўскі, штабс-капітан Кушэль, п. Аляксюк, палк. Якубоўскі, п.п. Мурашко, Аўсянік, Прушынскі, штабс-капітан Якубоўскі.

Месцам працы Камісіі назначаю Менск. Бел. Вайск. Камісіі даручаю зарганізаваць: персональную (кваліфікацыйную) і рэгулярную (статутную) падкамісіі.

Гэткім парадкам з момэнту падпісання загаду Галеўным Камандуючым Польскіх Войск Язэпам Пілсудскім, верым, пачнецца сапраўды арганізацыя Беларускага Войска. Пачнецца арганізацыя нацыянальнай збройнай сілы, гэі сілы, якой беларусы дабіваліся, пачынаючы з першага зьезду

пасля рэвалюцыі ў Расіі, якой дамагаліся на ўсіх зьездах агульна-беларускіх і вайсковых акую тварчы ўрачыста пастанавіў Усебеларускі Конгрэс 1917 году. Пачынаецца сапраўды тварэнне тае нацыянальнае сілы, якой дабівалася яшчэ Беларуска Рода ў Вільні, якой дамагаўся Беларускі Зьезд Віленшчыны і Горадзеншчыны ў чэрвені, 1919 г. якой дабівалася увесь час Цэнтральная Беларуска Рода Віленшчыны і Горадзеншчыны,—насталася часіна, якой чакалі і жадалі, аб якой тужылі усе з Беларускай зямлі, звольненай польскім войскам ад бальшавікоў.

Войско—гэта залог будавання свайго гаспадарства. Войско у нас павінно быць шчыра-нацыянальным. Ніякая Дзёнікінская ці Колчаўская орыентацыя не павінна знайсці ў ім месца. Гэткага элементу трэба сцерагчыся ў Беларускім Войску. Арганізаваць сваё нацыянальнае войско мы павінны ўзіраючыся на тое, як тварылося нацыянальнае войско ў Польшчы, Літве, Латвіі, Эстоніі і Украіне (Петлюра).

Наша Бацькаўшчына Беларусь—гэта цяпер ужо край, каторы сапраўды жадае свайго незалежнага гаспадарства і мы павінны і можам сварыць сваю нацыянальную армію і мы яе створым. Створым яе такую, што яна будзе ваяваць проці ўсіх непрыяцеляў нашае Бацькаўшчыны,—ці гэта будучы бальшавікі, ці Дзёнікі.

Салдацкія песьні.

1.

Як выправілі на вайну.

Выправіла сына маці
Родны край адваяваці.
А пры гэтым загадала,
Каб у бітвах быў удалы.
„Бо, сыночку, калі не,—
Не варочайся ка мне.”

Раз, два тры.
Ад зары і да зары
Будзем біцца
Весяліцца.

Бацька з сынам разлучыўся
І пры гэтым засмуціўся:

„Я—няшчасны, бо старэнькі
Ты ічасьлівы-маладзенькі.

І ты, што жыці рвешся-Беларусам завешся!

Будзеш край свой ратаваць
І за долю ваяваць.

Раз, два, тры і г. д.
Жонка з мужам развіталася,
Моцна з ім расцалавалася.
І казала: Будзь гяроем,
Будзь адважным, смелым воем.
Каб ня дзеці,—я з табой
Разам-бы пашла у бой”.

Раз, два, тры і г. д.
Удаленькага хлапчыну
Выправіла ў бой дзяўчына.
І пры гэтым зашаптала:
„Калі хочаш, каб хахала
Ад чужынцаў барані
Волю нашае зямлі.“

Раз, два, тры.
Ад зары і да зары
Будзем біцца;
Весяліцца.

II.

Ой, ня кукуй, зязюленька,
На дубочку.
Ой, ня сумуй, матуленька,
Па сыночку.
За родны край за волячку
Сын твой бьецца
За лепшую за долячку
У бітву рвецца.
Ен ня чытае пацеры
У пакуце;
Ен не сядзіць пры мацеры
У родным куце.

Душа яго жывенькая
Да малітвы
А сіла маладзенькая
У полі бітвы.

Ен прынясе для матанькі
З бітвы поля
Падарачак багаценькі
Долю-волю.

Камандуючы беларускага войска, палк. Канапацкі аб фармаванні беларускага войска.

Палк. Канапацкі сказаў у справе фар-
мавання беларускага войска больш-менш
вось што:

Пачатак будавання арміі — глаўным
чынам будзе падгатоўка кадраў, як афіцэр-

скіх, так і падафіцэрскіх. Дзеля гэтага ця-
пер-жа ўсе афіцэры арганізацый Горадзен-
скай і Віленскай, а так сама і зарэгістра-
ваныя у Менску, па разгляду іх дакумен-
таў кваліфікацыйнай падкамісіяй, будуць
залічаны ў рэзерву і павінны праслухаць
паўтарыцельныя афіцэрскія курсы і курсы
беларусазнаўства, а асабліва беларускую
мову і ператлумачаную камандную і вайско-
вую тэрміналогію; праслухаўшы курсы, кожны
з іх адтрымае становішча ў фармаваным
войску.

Адначасна з гэтым і, калі будуць ужо
падгатоўлены тэхнічныя вярбунковыя апа-
раты ў паветах, будуць набраны ахвотнікі,
якія адпавядаюць патрэбным варункам, ў
школу падафіцэраў.

У школу падафіцэраў, магчыма што
прыкамандзіраваны некалькі спецыялістаў
з польскай школы дзеля тэхнічных паказаў
вайскавай муштры і азнаямлення з апош-
німі дасканальнасцямі вайскавога дзела.
Тыя-жа маладыя людзі, якія яшчэ ня ма-
юць афіцэрскай рангі і хочуць яе адтрымаць
калі яны адпавядаюць патрэбным варун-
кам, могуць быць камандзіраваны ў школу
падхарунжных у Варшаву, дзе ўжо нам
абяцано утварыць беларускі п'ютон; па
аканчэнні гэтай школы яны займуць ста-
новішчы курсавых афіцэраў ў нашых пада-
фіцэрскіх школах і магчыма, што нават ў
нашых падхарунжных школах, якія пры
першай магчымасці будуць так сама ад-
чынены.

Праз увесь гэты час ў паветах будзе
ісці падгатаваўчая праца—набор дабраволь-
цаў, якія будуць пакліканы пры фармаван-
ні кадраў. Спачатку будзе фармавацца і
нейкая конная часць.

Хуткасьць правядзення ў жыццё фар-
мавання войска будзе залежаць глаўным
чынам ад работаздольнасці Вайскавой Ка-
місіі і яе падкамісіяў, а таксама і ад тых
адносін польскай улады, ў паразуменні з
якой па загаду Начальніка Польскай Дзяр-
жавы прыдзецца працаваць Вайскавой Ка-
місіі і камандаванню беларускімі аддзеламі.

Няхай жыве Пагоня на браме Незалежнай Беларусі!

Гутарка з сабром Беларускай Вайсковай Камісіі
П. Аляксюком.

На рад нашых пытанняў п. Аляксюк казаў вось што:

Вялікае дзело будавання нашай нацыянальнай Арміі стаіць на цвёрдым і пэўным грунце.

Наагул трэба прыдаць вялізнае значэнне гэтай дэкрэту Начальніка Польскай Дзяржавы з боку агульна-політычнага. Гэты акт пекна гаворыць аб тэй шчырапрыязнай нам політыцы, якую вядзе Галава Польскай Дзяржавы; ен праконывае ў яго здачыдаваным рашэнніі памагчы беларускаму народу здабыць незалежнае існаванне.

Шмат у гэтай справе залежыць і ад нас: трэба зусім рашуча ўразумець наша палажэнне і выразна сказаць, што толькі у цеснайлучнасці з маладой Польскай Дзяржавай, толькі ў супольнай працы, будаўніцтве і барацьбе з супольнымі ворагамі, пагражаючымі нашаму існаванню мы дойдзем да сваёй кашанай мэты: адбудавання Беларусі. Гарантыяй гэтага будзе Пилсудзкі і наша армія.

Вайсковая Камісія мае дзве найважнейшыя мэты: вярбоўка жаўнера—ахвотніка і нацыянальнае гадаванне войска. І тое, і другое заданне яна будзе выпяўняць, стаячы цвёрда на грунце нацыянальным і памятаючы што справа ня ў колькасці таго элементу, які ўвойдзе ў армію.

Афіцэрскай, асабліва падафіцэрскай склад—гэта цэмент арміі. Камісія будзе пільнаваць таго, каб не праніклі да нас нашы ворагі, або кар'ерысты, каторых нічога ня вяжа з беларускасцю. Самая шырокая агітацыя вайсковай справы на нашай вёсцы, навадненне яе брашурамі, адозвамі і іншым друкаваным матэрыялам—будзе так-сама нашым важным заданнем.

Армія беларуская—і ніводнага слова ў камандзе з першага момэнту яе жыцця ня будзе у чужацкай мове. Усе беларускае: каманда, статуты, дзелаводства.

З гэтай мэтай спецыяльная падкамісія дужа інтэнсіўна працуе над перакладам на беларускую мову усіх патрэбных статутаў. Часыць з іх ужо гэтымі днямі пачне друкавацца.

Мы будзем працаваць побач з польскай уладай вайсковай і цывільнай, і трэба зусім

шчыра сказаць, што наша шырокая работа будзе магчыма толькі пры личырасці і прыхільнасці да яе гэтай улады. Я цвёрда веру, што гэта будзе так, што шчырае жаданне Я. Пилсудзкага будзе праводзіцца на мясцох. Мы не заплюшчываем вачэй на тую сільную опозыцыю, якую спаткаем у колах „тоже белоруссов“, якія будуць вярочаць тэрмінамі „польская интрига“, „польская армія“.

Нам гэта не страшна: сялянство хутка заузме дзе прауда; мы прымем усе меры, каб адкрыць праудзівую скуру гэтых паноў і, сьмею Вас заверыць, паводзем з імیا самую рашучую барацьбу.

Дзесяць прыказанняў для беларускага жаўнера.

I.

Калі ты праваслаўны,—ня думай, што ты расіец. Калі ты каталік,—ня думай, што ты паляк. Ведай, што ты беларус, і гавары ўсюды толькі пабеларуску, бо гэта—твая родная мова, мова тваіх бацькоў і дзядоў. Хто саромецца сваёй роднай мовы, той ня сын свайго краю, той нявольнік у чужых і здрайца свайму народу. Твой край, народ і мова ня горшыя за іншы край, народы і мовы.

II.

Шануй гонар і волю Беларусі. Будзь шчырым абаронцам сваёй зямлі. Сьмела ваяў з тымі, хто хоча забраць тваю гаспаду. Калі хочаш сам быць гаспадаром сваёй працы, дык ты павінен, як усе іншыя народы, не бячыся смерці, са зброяй ў руках пайсці на ворага, каторы забірае тваю зямлю. А калі пайаўшас смерці і пусціш ворага да сябе, дык ён заваюе твой край, і ты ў яго, як парабак пойдзеш на смерць, бараніць чужыя інтарэсы, як ты і дагэтуль прыліваў кроў за чужых.

III.

Ты павінен зразумець, што воля—гэта ня ёсць грабаваць, адбіраць чужую ўласнасць і ня слухаць разумнейшых людзей. Хто гэтак робіць—даводзіць свой край да голаду і няшчасці, пасяніць сваё ім'я і дапамагае наволі. Праудная і разумная воля робіць у краі парадка, напраўляе дабраўт усіх людзей, каб яны былі ўсе роўныя, сытыя і добра адуканыя і каб карысталі самі з сваёй працы. Гэта можа быць толькі тады, калі адважна будзеш ваяваць.

ЗА БАЦЬКАУШЧЫНУ ГЭЙ НАПЕРАД!

IV.

Ты павінен быць гордым і шчаслівым тым, што стаіш пад Беларускай Нацыянальным Сьцягам, што ты ўзброены дзеде таго, каб стаяць за роўнасць Беларусі з другімі народамі зямлі. Сваю беларускую славу ты павінен бараніць да апошняй кроплі крыві.

V.

Ты павінен памятаць, што тваё ўласнае шчасце і шчасье усяго Беларускага Народу—у тваіх руках. Ты павінен быць нічым і верыць у сваю правату, у сваю сілу, зразумець, што ты ня горшы за ўсіх і маеш право жыць сваім асобным жыццём. Але гэтага кожны народ дабіваецца сілай, каторая і ёсць у цябе.

VI.

Памятай, што праз доўгіе вккі толькі цяпер наступіў момант, калі можаш называцца Беларускаю жаўнерам, калі можаш класіць фундамент для новага жыцця Беларусі і быць самім сабою. Калі цяпер працуюць гэты момант, дык потым сам праклянеш сваё гаротнае жыццё пад чужацкай няволяй.

VII.

Калі хто з ворагаў беларускай справы зьвернецца да цябе з салодкімі словамі і скажа табе: Будзь, як і быў дагэтлу, пад цёплай апекай Расіі, ці якая іншага народу, дык ня вер яму—гэта твой найгоршы вораг. Гэта—адзін з тых, каторыя дагэтлу цябе трымалі ў няволі нацыянальнай, смакталі тваю крывавую, потную працу і ты быў гэтым для яго народу. Ня вер яму, бо ён хоча мець цябе за парабка і надалей. Шануй тых з чужых народаў, якія шануюць і цябе, як Беларусь.

VIII.

Калі хто з тваіх таварышоў пачне цяяе падбухторваць, каб перайсці да варожата стану, дык твой сьвяты абавязак сярэядлівага чалавёка, штырага жаўнера і вернага сына Беларускай зямлі, адвярнуцца ад яго з агідаю бо ён здрайца. Здрайство—гэта самая найвялікшая подласць і гідасць, каторая нішчыць краі і народы. За здрайство павінна быць самая цяжкая кара.

IX.

Твой начальнік—гэта твой брат і таварыш па службе. Ён такі-жа салдат, як і ты. Толькі па сваёй адукацыі вайсковай ён, як спецыяліст, паказвае табе, што рабіць. Калі ёсць дысцыпліна, ёсць парадак. Дысцыпліна і асьвядомленасць кожнага салдата — галоўная аснова пабеды. Нашая прыказка кажа: без правядыра войско гіне.

X.

Кожны беларускі ваяка, ад звычайнага радавога да генэрала, павінен памятаць, што ён, — *аваронца незалежнай Беларусі*, — адзін з найлепшых грамадзян роднай зямлі і займае самае пачэснае месца ў грамадзянстве.

Падаў 3. Бядуля.

Слово прауды аб мове і долі беларуса.

Ці ты знаеш, мой браце,
У якой жывеш хаце,
У сямейцы, народзе,
У краю, дзенно сьвятло дзе
Першы раз ты убачыў,
Дзе табе Бог празначыў
Жыць, багаціцца ў цноты, —
Ці ты ведзеш, хто ты?
Беларусый завецца:
Краі, дзе цяжка жывецца,
Краі шауночны-заходны,
Але ўласны твой, родны,
Вось і ты, што жыць рвешся,
Беларусам завешся.
Дык-жа ведай аб лёсе
Продаку, як ім жылося.

I.

Над Дняпром, Імнем, Сожай
Над Дзвіной—з волі Божай,
Як даносіць паданьне,
Тут жылі усе славыне:
Крывічы, Радзімічы,
Шмат Дрыулян, Дрыгавічн.
Трэба ведаць вашэці,
Аднае мовы дзеці,
Аднаго і звычаю
Усе былі ў гэтым краю.
Закладалі сялібы
Блізка рэк, каб мець рыбн,
У лясох і на полі,
Каб мець зьвера даволі,
Хлеба, ягад і мёду.
Убажалі прыроду:
Небо цілі, яго бога,
У асобе Сварога,
І яго палавіцу
Маць-Сырую Зямліцу,
І дзяцей іх: Дажбога,
Сонца, Ветра-Стрыбога,
Пярэна-бога грому,
Дамавога—у дому,
Лясуна, Ражаніцу,
Вадзянога, Дзявіцу,
Што Русалкай у рэчцы
Бурыць хвалі, сьмяцеца.
Напат Волас-бог скоту
Меў у іх пашаноту;
Пры агні на Купальні
Ладу чэсьць аддавалі.
Ім даваліся ў знакі
Упярн, ваўкалякі...
Чары, заламы, урокі
Уплыв тут мелі шырокі.
Упраўляліся вечам;
Бараніліся мечам,
Дубіной ды сякерай.
У сьвітні белай, ці шэрай
Самадзельнай адзеты,
Жыў прыветна люд гэты,
Між сабой не сварыўся

Няхай жыве незалежная, непадзельная і вольная Беларусь!

І паволі так зжыўся,
Што знішоўся род з родам
І адным стаў народам.
Жывучы так, памалу
Ён крапчэў, рос і хвалу
Здабываў між чужымі,
Зьмір трымаючы а імі.
Пад разумным загадам,
Мену вёў з Цараградам,
Багацэў і шчасьлівы
Лук ня гнуў с-пад цяцівы.
Меў сваіх ваяводаў,
Дык і ворагаў ходаў.
Меў князёў на загады,
Веча сходку на рады.
Іх суд мудры і правы
Вёў краёвыя справы
Вяз супрэчак і звадак,
Панаваў скрозь парадак
Узмацованы новай
Правай верай Хрыстовай
З Рыму і з Цараграду.
Ужо Сварога і Лада
Адракліся ў хрышчэньні.
Праўды Божай праменьні
Асьвяцілі люд кволі.
Сталі царквы, касцёлы,
Пры бязкроўнай ахвяры
Нікілі ўрокі і чары,
Прападала і ліха.
І жылося скрозь ціха.
Так было ў час спакойны.
Але вось сталі войны.

II.

Мусе ён Бараніцца,
З злосьным ворагам біцца.
І парой нешчасьлівай
Гнуўся лук пад цяцівай,
Выпускаючы стрэлы;
Меч блішчэў заржавелы,
Зіхацелі сякеры.
Устаў народ, поўны веры
І адвагі да бою
З неспакойнай Літвой.
Мужна, храбра змагаўся,
Але ўрэшце паддаўся
І агубіў сваю ўладу.
Да Літоўскага Ураду
Нас судзьба далучыла.
Але згодна і міла
Сталі жыць два народы.
Іх князі, дзеля угоды,
Нашу мову зрабілі
Дворскай ёй гаворылі,
У ёй уставы пісалі
І суды адбывалі
Слаўны статут Літоўскі
І паргамін князёўскі,
Аж дагэтэль ёньць сьведкам,
Як было нашым прадкам.
Кніжкі рознага зьместу
Служаць знакам протэсту
Нагалоскам хвальшчыным,

Нашай мове мянлівым
Дык цьвіла наша мова.
Друкаванае слова
У ёй лілося, шырэла
І што раз багацела.
Але вось наступае
Стрым і мова жывяя,
Што была у пашане
На другім стала пляне.

III.

Князь Ягелла з Ядвігай
Ажаніўся за лігай
Гэтай княжага роду
Зьвязь накінуў вароду,
Што трываў неалежна.
Польшча з Літвай сумежна
Пад Ягеллы загадам,
З'ядзінілісь Урадам.
Вось Літва хоць і мела
Свайго князя, малела
Тут аднак яе ўлада;
І ўжо рада, нерада,
Хоць таго і нежадала,
Вольны быт свой губляла,
Але усё-ж Ягелёны
Ад Літвы суд—законы
Адабраць не пасьмелі.
Мы падаўнаму мелі
Свой Статут і у судовай
Справе нашую новай
Нагаваліся факты
І пісаліся акты.
Каралі па ўстанове
У той-жа ўрадавай мове
Выдавалі указы
Да Літвы, каб абразы
Не зрабіць ёй і шкоды.
Доўга з гэтай свабоды
Край наш цешыўся міла.
Аж вікчэмная сіла
Палітычнага права
(Чэсьць ёй, гонар і слава.)
Адабрала нам мову,
У судзе нашаму слову
Адцялі ўладаньне.
Надцяшло ўжо кананьне
Нашай мове прыгожай.
Допуст быў волі Божай.
Мова родная Польшчы
Загарнула ўплуў большчы.
Усюды ёя гаварылі
Па суход, становілі
На Літве ў ёя законы.
Усіх цягнуў бяск кароны.
Вось князі ды бары
Мілай Польшчы ў ахвяры
Склалі родную мову,
Узяўшы лепшую, нову;
А старая у вёскі
Выйшла ронючы слэзкі:
У сялян засталася
На даўнейшай прыкрасеў.
Іх тагды прастакамі

Стварайце Беларускае войска--для гэтай ідзі варта жыць!

Сталі зваць мужыкамі,
Дык і мова іх клічкая,
Зьвецца прастай, мужыцкай,
Зносіць некалькі векаў.
Біч пагарды і зьдэкаў.
Адракаюцца ў прочкі
Ідуць сыны яе а дочкі.
Нават самі сяляне,
Калі пан скоса гляне,
З мінай проста, накорнай
Прывыкаюць да дворнай,
А чураюцца роднай
Як мужыцкай, нягоднай.
У ёй ня можна судзіцца,
Мець законы, маліцца;
Яна ў каце таколя
Польшчына-ж у касцёлі
І у судох, і ў абрадах,
У каралеўскіх пасадах.
Дык і робіцца гэтак:
Каталік вучыць дзетак
Надзяр не у сялянскай
Мове роднай, а ў панскай.
Гэна мова святая,
А свая—праклятая,
Вось па гэтым манеру
Ён пачаў сваю веру
Польскай зваць, сябе польскім,
А аб родным, аб свойскім
Беларускім забыўся:
Збочыў з прастай дарогі,
У брыдкія налогі
Ушаў, Ідучы за пажадай,
Ці чартоўскай нарадай.
Пакрывіўшы сумленьне
У сьлябэ засьляняенья
Ўблутаў простае сэрце:
Меў жыцьце у паняверцы,
Пад свой стых усё мерну.
Богу нават я верну;
Калі-ж нораў свой сказіў,
Па кутох цемры лазіў:
Стаўся горш забабонным,
Да нячысьціка склонным,
Верну ў залімы, чары,
Мок у хмелістай гары,
Выў на пропасьці рубі,
А ня ведаў аб згубі
Розум цёмны, як сажы.
Ці-ж ня праўда, хто скажа?
Ня было а нікога,
Хто бы вывёў сьляпога
На пуць—шлях з бездарожа,
Што скрывіла нягожа
Белака, і калекам
Ён астаўся век-векам.
Шляхта-ж саймікавала,
З цьвёрдым сэрцам, як скала,
Сны сьняючы аб кароне
На залочаным троне.
Ён было не ў памію
Аб сьляпым селяніне,
Што ня знаў лгіі ніколі
І стагнаў у явалю.

Часам хто з панскай лавы,
Счуўшы голас сьлязавы
Белакоу чужаінаў,
Слоў за іх коўкі кінуў
На саймавай правове.
Але судзьдзі панове
Нават чужэ не хацелі,
Каб сьляпца вольнасьць мелі.
Так цягнуў крыўды лямку,
Зьмсту крыўчы ў цямку,
Селянін набарака.
Прытварнуў наўкаля
І благую кляў долю,
Зубы сьцяўшы ад болю.

IV.

Але Рэч Паспаліта,
На тры часці распыта,
Перайшла да суседаў.
Беларус ужо ведаў,
Што па новыму ўстрою
Ён астаўся з Літвой
Пад Расійскім урадам.
Думаў: пойдзе ўсе ладам,
Тут дастане свабоду
Для сябе і народу.
Але гдэ-ж там? Адразу
Па найвыжшаму ўказаў
Мовы польскай такеля
Ужываць у касцёле
Беларускай—ніколі.
У пачаткавай школе,
Гэта мова брыдкая
Меўсца такжа ня мае.
У чужой мове, ні ў роднай,
Вучаць ў школіц народнай.
З буквароў невянатных
Дзетак, часам ні здатных
Зразумець словы ў сказе.
Аж пад скурай жуд лазе,
Калі задумаеш гэта,
Як ішла ў нас прасьвета.
У цэркве ўсім праваслаўным
Модлі, сьпеў давен-даўным
Былі ў моне славянскай,
А ў расійскай, у панскай
Гаварылі казаньні.
Беларускай і званьня
Ня было. Слово Божа
Разумець кожны можа;
Беларус, хоць і слухаў,
Але ў цямі сабе чухаў
І лаходзіў дагадкай,
Што ў мове ў гладкай
Да яго прамаўлялі,
Да душы не траплялі
Непанятныя словы.
Пакрывіўшы народы,
А, не знаючы меры,
Ўзяў старыя манеры;
У хваробе ў горы
Льгі шукаў ў загаворы,
Шантуном нес багацьце.
У вадно, у паняцьце

Змесьціў веру й народнасьць.
 Чалавечая годнасьць
 Стала ў ён абніжачца,
 Спяняверыўся матцы.
 Вось у розуме вузкім
 Называў сабе рускім,
 Як і веру. Забыўся
 Ужо аб тым, кім радзіўся.
 Ня было ж а нікога,
 Хто наўчыў бы дурнога.
 Толькі людзі нанулі,
 Бедных бачучы мукі,
 Мову іх прабавалі,
 Песьні, казкі зьбіралі,
 Усе гуслы, забабоны,
 Прамавіскі, праклёны.
 Укладалі з іх біблі,
 Каб сьвет ведаў, як гіблі
 Бедкі беларусы,
 Моў Лабяне, ці Прусы
 У падвойнай няволі
 Жывучы, лепшай долі
 Доўга, доўга чакалі
 У жыцця мутнай хвалі:
 Але суджана мусі,
 Больш трываць Беларусі.
 Шмат сыноў яе верных
 У высылках надмерных,
 У беднай мове мужыцкай
 З пекнаюй поэтыцкай
 Напісанья творы
 Друкавалі і ў горы
 Усім бяздольным пад стрэхі,
 Несьлі слово пацехі.
 У дзевятнастым сталецьці
 Пасьвятлела на сьвеце.
 Пад агульным накланам
 Люд растаўся з прыгонам
 І зара лепшай долі
 Заясьнела паволі.
 Беларусь стаў свабодным
 І на полі на родным
 Ужо сабе збожо сеяў.
 Ад паню дабрадзею
 Адшоў назаўсёды.
 Хоць крыху асалоды
 Меў, што вольным астаўся.
 Ужо бядак ня чўраўся
 Роднай дзедавай мовы
 Увёў у хаце лад новы,
 Уздабнуўся ў дастак,
 Заплаціўшы падатак,
 Але усё ж і ў час гэты,
 У роднай мове газеты
 Ані кніжак ня мелі.
 Парасійоку такеля,
 Ды напольску чыталі,
 Так жыцьце караталі
 Беларускія дзеці.
 Аж у дваццатым сталецьці
 Тысяч дзевяцьсот пяці

Год, разрухай багаты,
 Усім прынёс луч свабоды.
 Маніфэст усе народы
 У правах роўных паставіў,
 Ад пярэсьяду збавіў.
 Вось і нашая мова
 Пачала жыць нанова.
 Вышла з друку газета,
 Кніжка. Вестачка гэта
 Край усьцешыла вельмі.
 Усім з вацей змылі бельмы.
 Спазірнулі усюды
 Несься голас прабуды,
 Усіх ссылкаў да работы.
 Моладзь поўна ахвоты,
 Працавала найболей.
 Карыстаючы воляй
 Слова роднага ў друку,
 Па газетнаму згукі
 Песьнярэ прыбавалі,
 Смутны сын апаўлі
 Ачынны—Беларусі.
 Дык ня суджано, мусі,
 Ёй, гаротнай, загінуць.
 Кожан можа прыкінуць
 Жменьку працы ў ахвяры
 На народным аўтары.
 Беларусь родну маці,
 Трэба ўсім шанавалі,
 А пасьлед добры будзе.
 Усьвядоміцца людзі,
 І збудуюць дом новы.
 Для спрадвечнай іх мовы.
 Беларускае імя
 Сьдзяг свой ўласны падмые,
 І убічаць на сьвене,
 Што і мы жывем, праце,
 Што зглягнуло сонцо
 І у наша вакопце.

* * *

Дык жыві ж, родны краю,
 І чьвіці, як у маю
 Краска у лузе зялёным
 Поўным зерня на ніве
 Хай бруняе шчасьліве
 Плен народнай прабуды
 У Беларусі наўсюды.
 Хай жа родная мова
 Аджыве і нанова,
 Узрасьце, закрасце,
 Гонар, славу пачуе
 Ад людцоў усяго сьвету...
 Вось табе прауду гэту,
 Беларусь, мілы браце,
 Я здалеу разказаці,
 Знай свой край родны, хто ты
 І багацься у цноты.

А. Язюля.